

105 Κανόνες Ὁρθογραφίας Βυζαντινῆς Μουσικῆς

Κανόνες γιὰ τονισμένες συλλαβές

1. Ἡ βαρεῖα, ἡ πεταστή, καὶ τὸ ψηφιστὸν τίθεται στὶς περισσότερες τονισμένες συλλαβές, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦνται μόνο ὅταν ἀκολουθεῖ κατιῶν χαρακτήρας.¹ Τὸ ποιὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τρεῖς χαρακτήρες χρησιμοποιεῖται ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν ὁ χαρακτήρας ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἐτεροσύλλαβος καὶ ἀπὸ τὸ πόσοι κατιόντες χαρακτήρες ἀκολουθοῦν. Συνήθως, ὅταν ὁ ἐπόμενος χαρακτήρας εἶναι ὁμοσύλλαβος, τίθεται βαρεῖα, ἐνῶ ὅταν εἶναι ἐτεροσύλλαβος, τίθεται πεταστή. Ἀλλὰ ὅταν ἀκολουθοῦν παραπάνω ἀπὸ ἕνα κατιῶν χαρακτήρας, τίθεται ψηφιστὸν, ἄσχετα ἂν ὁ ἐπόμενος χαρακτήρας εἶναι ἐτεροσύλλαβος ἢ ὁμοσύλλαβος:

τα__

τα τα

τα τα τα

τα__

2. Ἐξαιρέσεις στὸν κανόνα 1:

α) Ἡ πεταστή τίθεται ἀντὶ τοῦ ψηφιστοῦ ὅταν ὁ ἐπόμενος κατιῶν χαρακτήρας εἶναι ἐτερόχρονος:

τα τα

τα τα

τα τα

τα τα

Στὰ κάτωθι παραδείγματα, τίθεται ψηφιστὸν διότι ὁ κατιῶν χαρακτήρας ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἰσόχρονος μὲ τὸν τονισμένο χαρακτήρα:

τα τα

τα τα

τα τα

β) Ἐπίσης ἡ πεταστή τίθεται ὅταν ἀκολουθοῦν ἕνα ἢ περισσότερα ζευγάρια ἀπὸ ἀποστόφους:

τα τα

καὶ

τα τα

¹ Βλέπε κανόνα 69 γιὰ ἐξαιρέσεις αὐτοῦ τοῦ κανόνα, σχετικὰ μὲ τὴν χρῆσι τῆς βαρείας χωρὶς νὰ ἀκολουθήσῃ κατιῶν χαρακτήρας.

Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ, ὅμως, ἔγραφε τὴν προηγούμενη θέσι με ὀλίγον ἀντὶ πεταστής:

τα τα__

γ) Ἐπίσης, τίθεται πεταστή ὅταν ἀκολουθεῖ ἀπόστροφος με κλάσπμα τὴν ὁποία ἀκολουθεῖ ἄλλη ἀπόστροφος:

καὶ

δ) Ὅμως, ἡ πεταστή δὲν χρησιμοποιεῖται σὲ δίχρονο χαρακτήρα μετὰ τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἓνας μόνον κατιῶν χαρακτήρας:

τα__ τα__ τα τα__ τα τα__ τα__

ἢ τα__ ἀλλὰ ὄχι: τα τα__ (Λάθος)*

Ἡ ἀκόλουθη θέσις, ὅμως, ἀποτελεῖ ἐξαίρεσι σὲ αὐτὸν τὸν κανόνα:

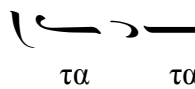
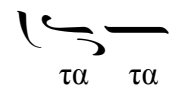
ε) Ἕνας ἀνιῶν χαρακτήρας τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ μία μόνον ὁμοσύλλαβη ἀπόστροφος δὲν μπορεῖ νὰ γραφῇ με βαρεῖα ἐὰν ἡ ἀπόστροφος δὲν εἶναι ἐγγοργος (δηλ. με γοργόν, δίγοργον, ἢ τρίγοργον). Γιὰ νὰ τονισθῇ ἐκεῖνος ὁ ἀνιῶν χαρακτήρας, γράφεται με πεταστή ἀντὶ γιὰ βαρεῖα. Ἀλλὰ στὴν ἴδια περίπτωσι, ἓνα ἴσον ἢ κατιῶν χαρακτήρας γράφεται με βαρεῖα.

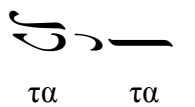
τα__ τα τα__ τα τα__ τα (Σωστό)

τα__ (Σωστό)

τα__ τα (Λάθος)

* Τηρήθηκε αὐτὸς ὁ κανόνας ἀπὸ τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς μεγάλους συνθέτες τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅπως ὁ Γρηγόριος ὁ Πρωτοψάλτης, ὁ Χουρμούζιος ὁ Χαρτοφύλαξ, ὁ Πέτρος ὁ Ἐφέσιος, καὶ ὁ Θεόδωρος Φωκαεὺς. Ἀλλὰ ὁ Στέφανος ὁ Λαμπαδάριος συχνὰ ἔκανε ἐξαίρεσι σ' αὐτὸν τὸν κανόνα, ὅταν ἔγραφε τὴν κάτωθι θέσι:

 ἤ:

 (Σωστά)

 (Λάθος)

3. Ἡ τονισμένη συλλαβὴ πρὶν ἀπὸ ἓνα συνεχὲς ἐλαφρόν, συνήθως θὰ γραφῇ ἢ μὲ πεταστή ἢ μὲ ψηφιστόν, ἀνάλογα μὲ τὶς συλλαβὲς ποὺ ἀκολουθοῦν καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν διάρκειά τῆς τονισμένης συλλαβῆς: *

4. Ἡ πεταστή δὲν μπορεῖ νὰ γραφῇ μὲ κλάσμα ὅταν ἀκολουθοῦν δύο ἐγγοργεῖς ἀπόστροφες, ἐκτὸς ἂν προηγεῖται βαρεῖα.

 Σωστό

 Λάθος

 Σωστό

5. Ἡ μοναδικὴ περίπτωση τοῦ ψηφιστοῦ μετὰ τὸ ὁποῖο δὲν ἀκολουθοῦν τοῦλάχιστον δύο κατιόντες χαρακτῆρες εἶναι ἡ ἐξῆς συνηθισμένη θέσις:

 ἤ:

6. Τὸ ψηφιστόν δὲν τίθεται σὲ χαρακτήρα μετὰ τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖ ἐλαφρόν. Μπορεῖ ὅμως νὰ τεθῇ πεταστή.

 Λάθος. Πρέπει νὰ γραφῇ ὡς ἐξῆς:

ἢ ὡς ἐξῆς:

 Λάθος. Πρέπει νὰ γραφῇ ὡς ἐξῆς:

* Ὁ Γρηγόριος ὁ Πρωτοψάλτης, ὁ Πέτρος ὁ Ἐφέσιος, ὁ Θεόδωρος Φωκαεὺς, καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Λαμπαδάριος τήρησαν αὐτὸν τὸν κανόνα. Ἀλλὰ ὁ Χουρμούζιος ὁ Χαρτοφύλαξ καὶ ὁ μαθητὴς του ὁ Στέφανος ὁ Λαμπαδάριος ἔγραψαν τὸ δεύτερο παράδειγμα σ' αὐτὸν τὸν κανόνα μὲ πεταστή ἀντὶ μὲ ψηφιστόν. Αὐτὸ τὸ παράδειγμα σπανίως γράφεται οὔτε μὲ πεταστή οὔτε μὲ ψηφιστόν, ἀλλὰ ἀπλῶς ὡς ὀλίγον.

Κανόνες για Χαρακτήρες στην Άρσι

7. Το αντικένωμα μπορεί να τεθῇ κάτω από ένα όλιγον (έγγοργο ἢ μή) στην ἄρσι ὅταν ἀκολουθεῖ κατιών χαρακτήρας. Τὸ αντικένωμα μπορεί νὰ τεθῇ στην θέσι μόνο ὅταν συνοδεύεται μὲ ἀπλῇ, καὶ τότε ἀκολουθεῖ μόνο ἕνας κατιών χαρακτήρας.

| ㄣ ㄣ ㄣ ㄣ

| ㄣ ㄣ

| ㄣ ㄣ

| ㄣ ㄣ ㄣ ㄣ

| ㄣ ㄣ

ㄣ ㄣ

Λάθος

ㄣ ㄣ ㄣ

Σωστό

8. Δύο συνεχόμενοι χαρακτήρες δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν μὲ ἀντικένωμα.

ㄣ ㄣ ㄣ

Σωστό

ㄣ ㄣ ㄣ ㄣ

Λάθος

9. Ἡ μονόχρονη πεταστή μπορεί νὰ βρεθῇ στην ἄρσι, ὅπως στὰ ἐξῆς παραδείγματα:

π ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ | ㄣ ㄣ
π 9 παν _____ τα τα

ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ ㄣ
π 9 το ε ε λε ε

ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ
π 9 η η η της πα α νη

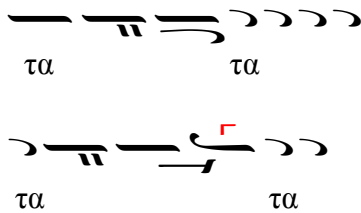
ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ
π 9 ω ω ω του ου Σω ω τη η η

4
ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ ㄣ
π 9 τε α σα α α τε ε

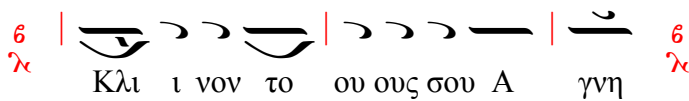
Ἄν καὶ μερικοὶ παρουσιάζουν τὸ τελευταῖο ὡς παράδειγμα τῆς μονόχρονης πεταστῆς στην ἄρσι, ὁ Γεώργιος Χατζηθεοδώρου πιστεύει ὅτι σὲ τέτοιες περιπτώσεις ὀρθότερο εἶναι νὰ τεθῇ ἡ πρώτη πεταστή στην θέσι, ἀλλάζοντας τὸ ρυθμὸ ὡς ἐξῆς:

3
ㄣ | ㄣ ㄣ ㄣ ㄣ | ㄣ ㄣ
π 9 τε α σα α α τε ε

10. Όταν ο έτεροσύλλαβος κατιών χαρακτήρας προηγείται από πολλούς ανιόντες χαρακτήρες, ο τελευταίος ανιών χαρακτήρας συχνά γράφεται ως όλιγον με αντικένωμα ή ως όλιγον που συνδέεται με όμαλόν σε έγγοργο ίσον.

11. Το ψηφιστόν μπορεί επίσης να τεθῇ σε χαρακτήρα που είναι στην ἄρσι, όπως στο ἐξῆς παράδειγμα:

Καὶ ὁμως, κατὰ τὴν γνώμη τοῦ Κωνσταντίνου Πανᾶ,^{*} ὀρθότερο θὰ ἦταν νὰ γραφῇ αὐτὸ τὸ παράδειγμα ὡς ἐξῆς:

12. α) Στὴν ἀνάβασι δύο φωνῶν με όλιγον, τὸ κέντημα τίθεται δεξιὰ ἀπὸ τὸ όλιγον ἐκτός ἀν ἀκολουθῇ κατιών χαρακτήρας, ὅποτε τὸ κέντημα τίθεται κάτω ἀπὸ τὸ όλιγον.

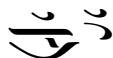
β) Ἀλλὰ ὅταν ἡ ἀνάβασις δύο φωνῶν εἶναι στὴν ἄρσι, τὸ κέντημα τίθεται κάτω ἀπὸ τὸ όλιγον, ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν ἀκολουθεῖ κατιών χαρακτήρας.

γ) Ὅταν ἡ ἀνάβασις δύο φωνῶν συνοδεύεται με κλάσμα, τὸ κέντημα τίθεται δεξιὰ ἀπὸ τὸ όλιγον (καὶ τὸ κλάσμα πάνω ἀπὸ τὸ όλιγον) ἄσχετα με τὸ ποιὸς χαρακτήρας ἀκολουθεῖ.

δ) Ὅταν ὁμως ἡ ἀνάβασις δύο φωνῶν με κλάσμα ἔχει καὶ ψηφιστόν, τὸ κέντημα πάντοτε τίθεται κάτω ἀπὸ τὸ όλιγον.

^{*} Πανᾶ, Κωνσταντίνου Ι., *Θεωρία, Μέθοδος καὶ Ὁρθογραφία τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Ἀθῆναι, ἐκδοσις πρώτη, 1970, σελ. 162.

ε) Όταν ή ανάβασις δύο φωνῶν ἔχει διπλή ή τριπλή, τὸ κέντημα πάντοτε τίθεται δεξιὰ ἀπὸ τὸ ὀλίγον, ἀκόμα καὶ ἂν ἀκολουθῇ κατιῶν χαρακτήρας.

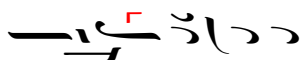
13. Όταν ή ανάβασις δύο φωνῶν συνδέεται με ἓνα ἴσον, ὁ προηγούμενος κανόνας δὲν ἰσχύει, ὁπότε τὸ κέντημα μπορεῖ νὰ γραφῇ εἴτε κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον εἴτε δίπλα στὸ ὀλίγον.

ή:

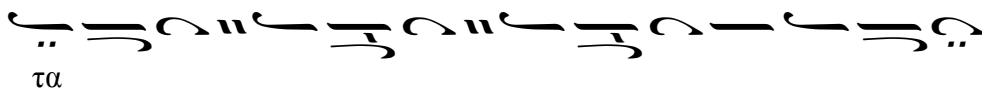

ή:

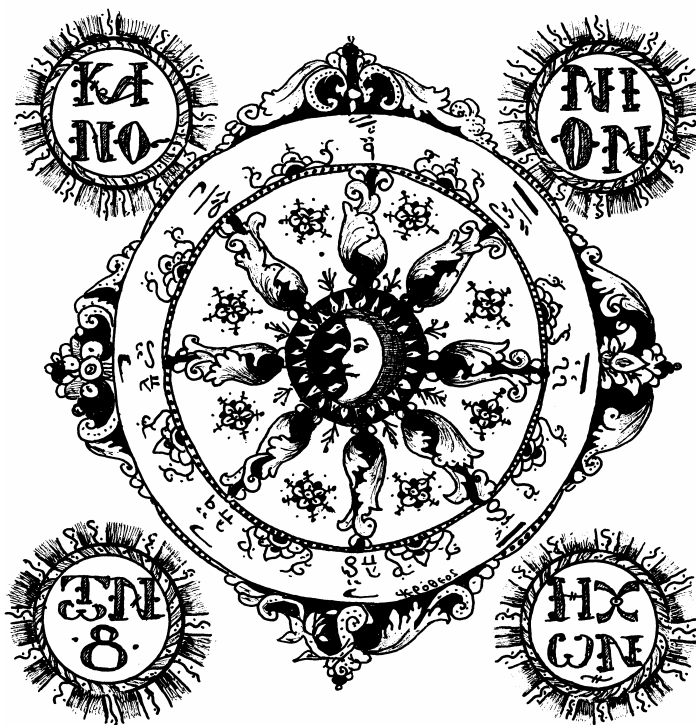

κτλ.

14. Όταν ὁμοσύλλαβο ἐλαφρὸν ἀκολουθεῖ τὸ ὀλίγον, τὸ ὀλίγον γράφεται με ἀντικένωμα.

τα

Κανόνες για τὸ Ὀλίγον

15. Ὄταν ὁ τελευταῖος ἀπὸ πολλοὺς ἀνιόντες χαρακτηῖρες ἔχει κλάσμα, θὰ γραφῇ ὡς ὀλίγον ἐὰν ἀκολουθῇ μόνο ἓνας κατιὼν χαρακτηῖρας, ἢ ὡς πεταστή ἐὰν ἀκολουθοῦν δύο ἢ περισσότεροι κατιόντες χαρακτηῖρες.

τα τα__ τα τα__ τα

τα_____ τα τα τα_____

16. Ὄταν γράφεται φθορὰ στὴ συμπλοκὴ ὀλίγου, ὑψηλῆς καὶ κεντημάτων, ἡ φθορὰ γράφεται ἀπὸ κάτω ὅταν ἰσχύη γιὰ τὸ ὀλίγον () καὶ ἀπὸ πάνω ὅταν ἰσχύη γιὰ τὰ κεντήματα (). Ὄταν ὁμοῦς αὐτὴ ἡ συμπλοκὴ ἔχῃ καὶ ψηφιστόν, ἡ φθορὰ πρέπει νὰ τεθῇ ἀπὸ πάνω, ἀκόμα ὅταν ἰσχύη γιὰ τὸ ὀλίγον ()

17. Στὴ συμπλοκὴ: βαρεῖα, ἔγγοργος ἀπόστροφος καὶ ὀλίγον, ἡ ἀπόστροφος γράφεται μὲ σύνδεσμο (ἕτερον) μόνο ὅταν κατιὼν χαρακτηῖρας ἀκολουθεῖ τὸ δεύτερο ὀλίγον.

Σωστό

Σωστό

Σωστό

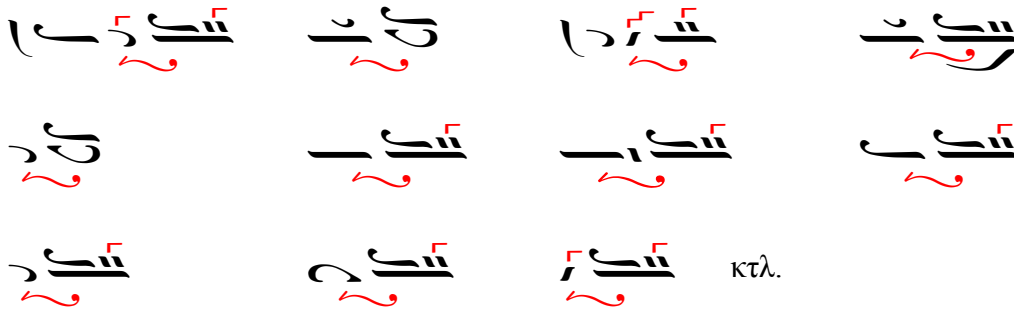
Ἀλλὰ ἡ ἐξῆς συνηθισμένη θέσις ἀποτελεῖ ἐξαίρεσι σὲ αὐτὸν τὸν κανόνα:

Σωστό

18. Γιὰ νὰ τονισθῇ ἡ ἀπόστροφος ἢ τὸ ἴσον ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ ἴσον, γράφεται πάνω ἀπὸ ὀλίγον. (Αὐτὸ συμβαίνει σπανίως)

19. Οι έξις συμπλοκές επίσης πρέπει να γραφούν με σύνδεσμο όταν οι χαρακτήρες είναι όμοσύλλαβοι:

20. Όταν το ψηφιστόν γράφεται κάτω από κατιόντα χαρακτήρα, μπαίνει ολίγον στη μέση για "στήριγμα":

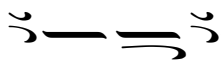
21. Ἡ ἐξῆς θέσις συνήθως γράφεται μὲ ψηφιστόν:

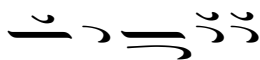
Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ ὅμως, ἔγραφε αὐτὴν τὴν θέσι μὲ ἀντικένωμα:

Καὶ γενικά, ὁ Χουρμούζιος προτιμοῦσε τὸ ὀλίγον μὲ ἀντικένωμα, ἐνῶ ὁ Γρηγόριος ὁ Πρωτοψάλτης καὶ ἄλλοι προτιμοῦσαν τὰ κεντήματα πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον. Ἐγραφε:

ἀντὶ τοῦ:

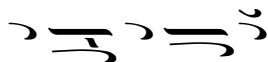
ἀντὶ τοῦ:

ἀντὶ τοῦ:

ἀντὶ τοῦ:

ἀντὶ τοῦ:

ἀντὶ τοῦ:

κτλ.

Κανόνες για τὰ Κεντήματα

22. Τὰ κεντήματα ποτὲ δὲν ἔχουν δική τους συλλαβή (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίπτωσι τῶν κρατημάτων) καὶ ποτὲ δὲν βρίσκονται στὴν θέσι.
23. Ὅταν τὰ κεντήματα τίθενται κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον, αὐτὴ ἢ συμπλοκὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη ἴδια συλλαβή (ἀφοῦ σ' αὐτὴν τὴν συμπλοκὴ ἐκτελοῦνται πρῶτα τὰ κεντήματα καὶ ἀφοῦ τὰ κεντήματα ποτὲ δὲν ἔχουν ἴδια συλλαβή).

τα _____

24. Τὰ κεντήματα δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν πρὶν ἀπὸ τὸ συνεχὲς ἐλαφρὸν ἢ τὴν ἔγγοργη ὑπορροή. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, κεντήματα πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν πρὶν ἀπὸ τὸ συνεχὲς ἐλαφρὸν ἢ τὴν ἔγγοργη ὑπορροή. Σὲ τέτοια περίπτωσι, ἀντικαθίστανται τὰ κεντήματα ἀπὸ τὸ ὀλίγον μὲ ψηφιστόν.

 Λάθος

 Σωστό

 Λάθος

 Σωστό

25. Ἐγγοργὰ κεντήματα πρέπει νὰ γραφοῦν ὡς ἔγγοργο ὀλίγον ὅταν ἀκολουθῇ πεταστή.

 Λάθος

 Σωστό

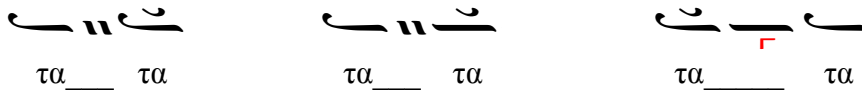
26. Γιὰ νὰ μὴν γραφοῦν τρία κεντήματα μαζί, τὰ κεντήματα ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσαν ἓνα κέντημα ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὸ ὀλίγον:

 Λάθος

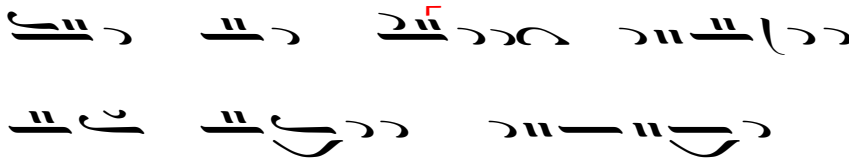
 Σωστό

 Σωστό

27. Ἡ ἀνάβασις μιᾶς φωνῆς μεταξὺ δύο ἴσων ἢ μεταξὺ ἴσου καὶ ὀλίγου γράφεται ὡς κεντήματα. Ὅταν ὁμως αὐτὴ ἢ ἀνάβασις εἶναι ἔγγορη, γράφεται ὡς ὀλίγον:

28. Στὰ προηγούμενα παραδείγματα, τὰ κεντήματα δὲν γράφονται μαζί με τὸ ὀλίγον πάνω ἀπὸ ὀλίγον. Τὰ κεντήματα συνήθως γράφονται πάνω ἀπὸ ὀλίγον μόνο ὅταν ἀκολουθεῖ κατιῶν χαρακτήρας ἢ ἴσον με κλάσμα ἢ ἴσον με ψηφιστόν, ὅχι ὁμως ὀλίγον με ψηφιστόν:

29. Παρομοίως, ὅταν ὑπάρχη ἢ ὑπερβατὴ ἀνάβασις δύο, τεσσάρων ἢ πέντε φωνῶν τὴν ὁποῖαν ἀκολουθοῦν κεντήματα καὶ κατιῶν χαρακτήρας, τὰ κεντήματα γράφονται πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον:

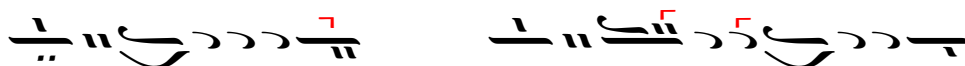
Ἀλλὰ οἱ ὑπερβατέες ἀναβάσεις τριῶν, ἑξὶ καὶ περισσοτέρων φωνῶν δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν με κεντήματα πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον, διότι τὰ κεντήματα θὰ ἦταν πολὺ κοντὰ στὸ κέντημά τους, ὁπότε θὰ προκαλοῦσε σύγχυσι.

Γιὰ αὐτὸν τὸν λόγο, σὲ τέτοιες περιπτώσεις, τὰ κεντήματα ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὸ ὀλίγον.

30. Ἡ ἀνάβασις μιᾶς φωνῆς ὕστερα ἀπὸ ὑπερβατὴ ἀνάβασι τριῶν φωνῶν καὶ πρὶν ἀπὸ ἴσον ποὺ τονίζεται γράφεται ὡς κεντήματα καὶ ὅχι ὡς ὀλίγον.

31. Ἐγγοργὰ κεντήματα πρέπει νὰ τεθοῦν πάνω ἀπὸ ἓνα ὀλίγον ὅταν προηγεῖται ἴσον.

τα _____ τα

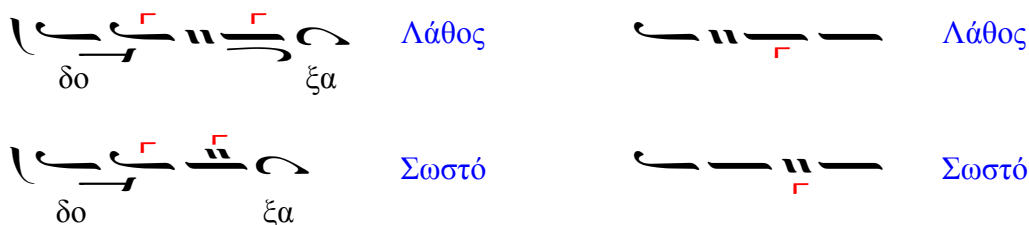
32. Μια άπλη πρέπει να γραφή δεξιά από τὸ γοργὸν στὶς ἐξῆς θέσεις:

33. Τὰ κεντήματα δὲν τίθενται πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον ὅταν βρίσκονται στὴν ἄρσι ἐνὸς διγόργου ἢ τριγόργου, ἔστω καὶ ἂν ἀκολουθῇ κατιῶν χαρακτήρας.

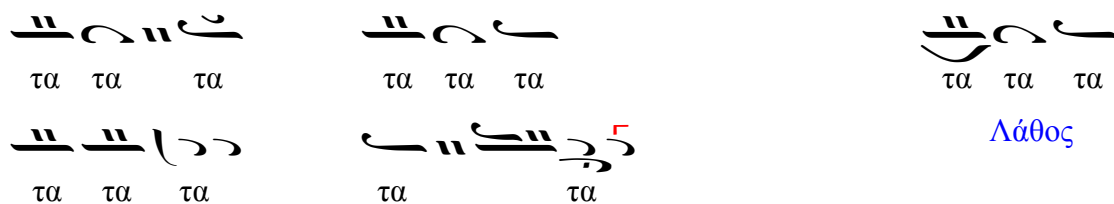
34. Ὁ ἐγγοργος χαρακτήρας δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ προηγῇται οὔτε νὰ ἀκολουθῇται ἀπὸ κεντήματα.

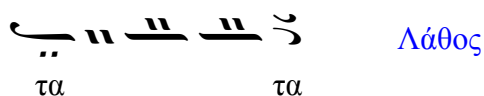
35. Κατὰ τοὺς νεωτέρους, ὅταν ἡ διάρκεια τῶν κεντημάτων χρειάζεται νὰ ἐπεκταθῇ, ἀκολουθοῦνται ἀπὸ τὸ ἴσον καὶ συνδέονται μὲ τὸ ὑφέν.

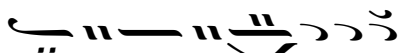
36. Ὅταν τὰ κεντήματα γράφονται πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον τὸ ὁποῖον βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸ ψηφιστὸν, ἡ ἐνέργεια τοῦ ψηφιστοῦ ἰσχύει γιὰ τὰ κεντήματα. Γιὰ αὐτὸν τὸν λόγο, αὐτὴ ἡ συμπλοκὴ χαρακτήρων δὲν μπορεῖ νὰ ἀκολουθῇται ἀπὸ μόνον ἓναν κατιόντα χαρακτήρα ἢ ἀπὸ ἓναν ἄχρονον χαρακτήρα (π.χ. βαρεῖα, ἀντικένωμα, κτλ.) ἀφοῦ τὸ ψηφιστὸν δὲν μπορεῖ νὰ γράφεται πρὶν ἀπὸ μόνον ἓναν κατιόντα χαρακτήρα ἢ πρὶν ἀπὸ ἓναν ἄχρονον χαρακτήρα.

37. Ὅταν τὸ μέλος ἔχει μιὰ συνεχῆ ἀνάבасι, γράφεται μὲ ὀλίγα καὶ κεντήματα ἐναλλάξ. Τὰ κεντήματα πρέπει νὰ γραφοῦν πάνω ἀπὸ τὰ ὀλίγα καὶ ὄχι ἀπὸ κάτω.

38. Όταν όμως ο πρώτος κατιών χαρακτήρας μετά από πολλούς ανιόντας χαρακτήρες είναι ισόχρονος με αυτούς, τα πρώτα κεντήματα δεν γράφονται κάτω από το όλιγον, τα δε τελευταία κεντήματα τίθενται πάνω από το όλιγον με ψηφιστόν από κάτω.

 τα _____

Το ἐξῆς παράδειγμα εἶναι ἐπίσης σωστό:

 τα _____

39. Όταν όμως υπάρχουν ζεύγη από ανιόντας χαρακτήρες, με μιὰ συλλαβή για κάθε ζεύγος, τα κεντήματα δεν γράφονται πάνω από το όλιγον.*

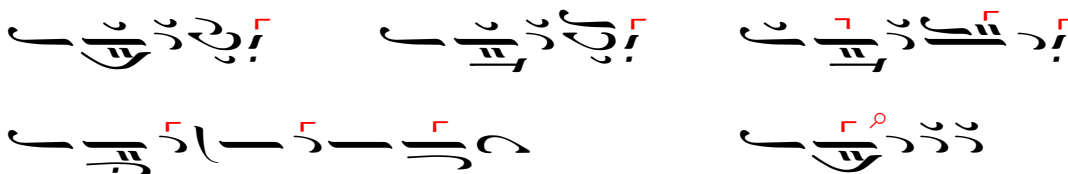

 τα ____ τα ____ τα ____

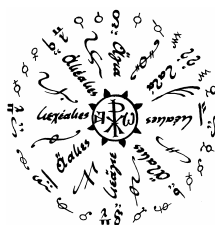
40. Τα κεντήματα δεν γράφονται ποτέ μετά από ἔγγοργη απόστροφο (λόγω τοῦ κανόνα 34).

Λάθος

Σωστό

41. Όταν τα κεντήματα βρίσκονται κάτω από το όλιγον, ὁποιοσδήποτε ἄχρονος χαρακτήρας ἐπηρεάζει τὸ όλιγον καὶ ὅχι τὰ κεντήματα.

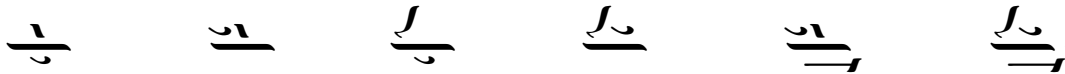
* Ἄν καὶ ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ τηροῦσε αὐτὸν τὸν κανόνα, ὁ Γρηγόριος ὁ Πρωτοψάλτης καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Φωκαεὺς δὲν τὸν τηροῦσαν. Διηλαδὴ, σὲ αὐτὸ τὸ παράδειγμα, θὰ ἔγραφαν καὶ τὰ δύο κεντήματα πάνω ἀπὸ τὰ όλίγια.

Κανόνες για τὸ Κλάσμα

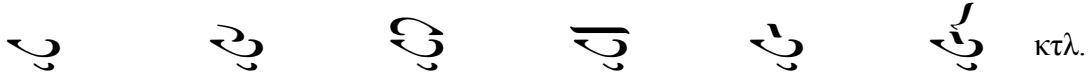
42. Τὸ κλάσμα πρέπει νὰ τοποθετηθῇ στὶς κάτωθι συμπλοκὲς χαρακτήρων ὡς ἑξῆς:

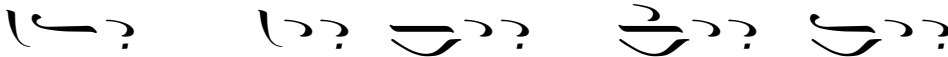
43. Τὸ κλάσμα μπορεῖ νὰ τοποθετηθῇ εἴτε ἀπὸ πάνω εἴτε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ὑπερβατὴ ἀνάβασι τριῶν καὶ πέντε φωνῶν, ἀλλὰ ὅταν ὑπάρχῃ ὁμαλὸν κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον, τὸ κλάσμα πρέπει νὰ τοποθετηθῇ πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον. Τὰ ἑξῆς παραδείγματα εἶναι σωστά:

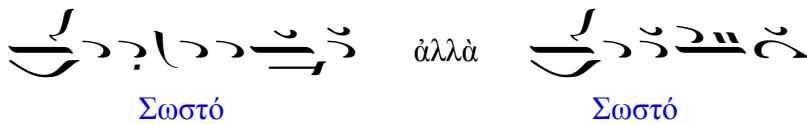
44. Ὅταν ἡ πεταστὴ γράφεται μὲ κλάσμα τὸ κλάσμα πάντοτε τοποθετεῖται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν πεταστὴ.

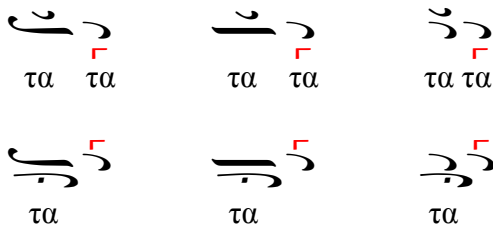
45. Ἡ ἀπλὴ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ κλάσματος στὶς ἑξῆς περιπτώσεις:

46. Ἐπίσης ἡ ἀπλὴ γράφεται ἀντὶ τοῦ κλάσματος ὅταν ἀκολουθῇ βαρεῖα:

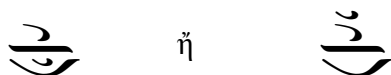
47. Ὅταν ἓνα δίχρονο ἴσον (ἢ ὀλίγον) συνοδεύεται ἀπὸ ἑγγοργὴ ἀπόστροφο, τὸ ἴσον γράφεται μὲ κλάσμα ὅταν ἡ ἀπόστροφος εἶναι ἑτεροσύλλαβη. Ἀλλοιῶς, τὸ ἴσον γράφεται μὲ ἀπλὴ καὶ ἀντικένωμα.

48. Τὸ κλάσμα τίθεται πάνω ἀπὸ τὸ ἐλαφρὸν μόνο ὅταν δὲν ἔχει ἄχρονο χαρακτήρα (ὅπως τὴν πεταστὴ ἢ τὸ ψηφιστόν).

49. Τὸ κλάσμα πάντοτε τίθεται πάνω ἀπὸ τὴν ἀπόστροφο. Ἀλλὰ ὅταν ἡ ἀπόστροφος ἔχει ψηφιστόν, τότε τὸ κλάσμα μπορῇ νὰ γραφῇ ἢ ἀπὸ πάνω ἢ ἀπὸ κάτω.

Κανόνες για τὸ Γοργόν

50. Τὸ γοργὸν τίθεται πάνω ἀπὸ σύνθετους χαρακτήρες:

συνήθως ὁμως τίθεται καὶ κάτω ἀπὸ ἀπλοῦς χαρακτήρες:

Ἀλλὰ τὸ γοργὸν πάντοτε τίθεται πάνω ἀπὸ τὴν ὑπορροή, καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ἀπόστροφο πὺ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἄλλη ἀπόστροφο ἢ ἀπὸ συνεχὲς ἐλαφρόν. Ἀλλὰ ὅταν μιὰ ἔγγοργη ἀπόστροφος ἀκολουθεῖται ἀπὸ ὑπορροή, τὸ γοργὸν γράφεται κάτω ἀπὸ τὴν ἀπόστροφο:

Τὸ γοργὸν τίθεται πάνω ἀπὸ ἀπλοῦς χαρακτήρες, ὅταν ἀκολουθοῦνται ἀπὸ χαρακτήρα πὺ ἔχει ἀντικένωμα, πεταστή ἢ βαρεῖα:

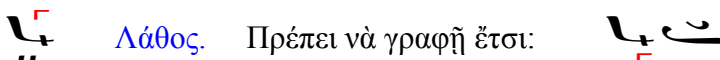
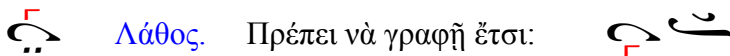
51. Τὸ γοργὸν δὲν μπορεῖ νὰ τεθῇ σὲ πεταστή ἢ σὲ ὀλίγον πὺ ἔχει ψηφιστόν. Ὅποτε κανένα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν μὲ γοργόν:

52. Μιὰ ἐξαίρεσις στὸν προηγούμενο κανόνα εἶναι τὸ γοργὸν πὺ γράφεται πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον πὺ ἔχει ἀπὸ κάτω κεντήματα καὶ ψηφιστόν:

53. Τὸ γοργὸν μπορεῖ νὰ γραφῇ μαζί μὲ τὴ διπλῇ μόνο σὲ ἀπόστροφο, καὶ ὄχι σὲ ἐλαφρόν ἢ σὲ χαμηλή.

* Τὸ παράδειγμα ἑνὸς ὀλίγου μὲ γοργὸν ἀπὸ πάνω στὸν κανόνα 8 ἀποτελεῖ ἐξαίρεσις αὐτοῦ τοῦ κανόνα. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐξαίρεσις εὐκολὰ δικαιολογεῖται μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον ἦταν σύνθετος χαρακτήρας τοῦ ὁποίου ἀφαιρέθηκε τὸ ἀντικένωμα.

Κανόνες για τη Βαρεΐα

54. Δύο συνεχόμενες όμοσύλλαβες απόστροφοι συνήθως παίρνουν βαρεΐα, ασχέτως αν τονίζεται ή συλλαβή.

τα__

55. Παρομοίως, το ἴσον μετά το οποίο ακολουθεῖ μία όμοσύλλαβη απόστροφος πρέπει νά πάρη βαρεΐα, ασχέτως αν τονίζεται ή συλλαβή. Ἡ απόστροφος μπορεῖ νά ἔχη καί ἀπλή καί γοργόν.

τα__ τα__ τα__

56. Όταν ὁμως συνεχόμενες απόστροφοι δέν ἔχουν μία συλλαβή γιά τὸ κάθε ζευγος ἀποστροφῶν, δέν γράφονται βαρεΐες:

τα τα τα__ τα

57. Παρομοίως ὅταν ἔχουμε παραπάνω ἀπὸ δύο ζεύγη όμοσύλλαβων ἀποστροφῶν, ἡ βαρεΐα γράφεται πρὶν ἀπὸ κάθε ζεῦγος.

τα τα__ τα__ τα__ τα__ τα

58. Ἐπίσης, ζεύγη ἀπὸ ἴσον καὶ απόστροφο παίρνουν βαρεΐες ὅταν εἶναι όμοσύλλαβα.

τα__ τα__ τα__ ἢ τα__ τα__

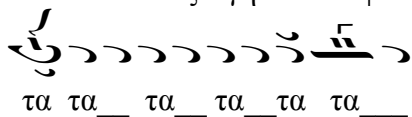
59. Ἐπίσης, ἡ βαρεΐα τίθεται πρὶν ἀπὸ ζεύγη ἀποστροφῶν ὅταν προηγῆται ἀπὸ όμοσύλλαβη πεταστή.

τα__ τα__

60. Ἀλλὰ στὸ προηγούμενο παράδειγμα, ἐὰν ἡ δεύτερη απόστροφος εἶναι ἑτεροσύλλαβη, δέν τίθεται βαρεΐα.

τα__ τα τα__ τα

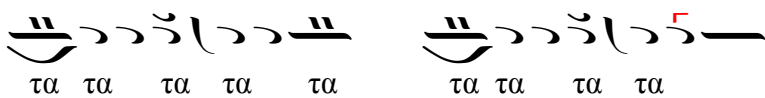
61. Ἐπὶ πλέον, βαρεῖες δὲν τίθενται πρὶν ἀπὸ ζεύγη ἀποστροφῶν ὅταν μία ἀπόστροφος ἀκολουθεῖ τὰ ζεύγη ἀποστροφῶν.

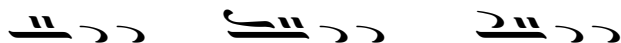
62. Ἐπίσης δὲν τίθενται βαρεῖες ὅταν οἱ ἀπόστροφοι δὲν ἔχουν μία συλλαβὴ γιὰ κάθε ζεύγος ἀπὸ ἀποστροφῶν.

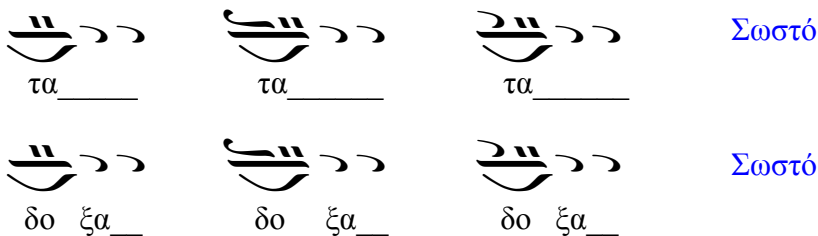
63. Ἀλλὰ ὅταν ὑπάρχουν πολλές ἀπόστροφοι συνεχόμενες, ἡ βαρεῖα πρέπει νὰ τεθῇ πρὶν ἀπὸ τὶς δύο τελευταῖες ἀποστροφῶν ἐὰν ἔχουν δική τους συλλαβή.

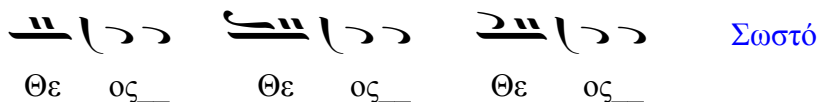
64. Ἡ βαρεῖα δὲν γράφεται μετὰ ἀπὸ χαρακτήρα μὲ ψηφιστόν. Ἐπομένως οἱ ἐξῆς συμπλοκές:

μποροῦν νὰ τονισθοῦν μὲ ψηφιστόν κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον ὅταν καὶ οἱ τέσσερις χαρακτήρες εἶναι ὁμοσύλλαβοι ἢ ὅταν οἱ πρῶτοι δύο χαρακτήρες συνδέονται μὲ τονισμένη συλλαβή:

Ἀλλὰ αὐτὲς οἱ συμπλοκὲς γράφονται μὲ βαρεῖες ὅταν οἱ πρῶτοι δύο χαρακτήρες δὲν συνδέονται μὲ τονισμένη συλλαβή καὶ ὅταν οἱ δύο ἀπόστροφοι ἔχουν δική τους συλλαβή:

Ἔτσι αὐτὴ ἡ συμπλοκὴ ποτὲ δὲν γράφεται καὶ μὲ ψηφιστόν καὶ μὲ βαρεῖα:

65. Παρομοίως, ή βαρεΐα δέν γράφεται μετά από χαρακτήρα μέ άντικένωμα.

—\ 5 Σωστό

— 5 \ 5 Λάθος. Πρέπε νά γραφή έτσι: — 5 \ 5

66. Ή πεταστή μέ κλάσμα συνοδεύεται μέ βαρεΐα όταν ακολουθοϋν δύο όμοσύλλαβες απόστροφοι. Όταν όμως ακολουθοϋν τρείς απόστροφοι παραλείπεται ή βαρεΐα.

υ \ 3
τα τα__

υ \ 3
τα τα__ τα

υ \ 3 υ \ 3
τα τα__ τα τα__ τα

67. Ή κάτωθι συνηθισμένη θέσις γράφεται μέ βαρεία, ακόμα και όταν ο χαρακτήρας μετά την βαρεία δέν είναι τονισμένη συλλαβή.

\ 5 5 \ 5
θε ος

68. Όταν όμως οι χαρακτήρες στη προηγούμενη θέσι συνδέονται μέ τρείς συλλαβές, ή βαρεία αντικαθίσταται από πεταστή (και ή ύπορροή αντικαθίσταται από τὸ συνεχές έλαφρόν).

υ \ 3 5 \ 5
αν θρω προς

ή

υ \ 3 5 \ 5
αν θρω προς

69. Στα ακόλουθα παραδείγματα μέ όμαλόν, ή βαρεία πρέπει νά γραφή πριν από τὸν πρώτο χαρακτήρα. Σημειωτέον ότι όταν ένας χαρακτήρας μέ όμαλόν προηγείται από την βαρεία, δέν είναι απαραίτητο νά ακολουθήση κατιών χαρακτήρας.

\ 5 \ 5 \ 5

\ 5 \ 5 \ 5 κτλ.

Τὰ προηγούμενα παραδείγματα ισχύουν μέ γοργά:

\ 5 \ 5 \ 5

\ 5 \ 5 \ 5 κτλ.

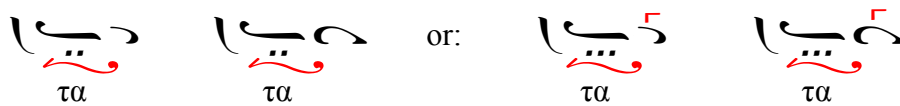
70. Η βαρεΐα χρησιμοποιείται επίσης όταν τὰ κάτωθι κλάσματα γράφονται αναλυτικά:

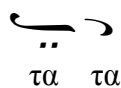
71. Η βαρεΐα γράφεται και πρὶν ἀπὸ χαρακτήρες ποὺ ἔχουν διπλὴ ἢ τριπλὴ καὶ σύνδεσμο.

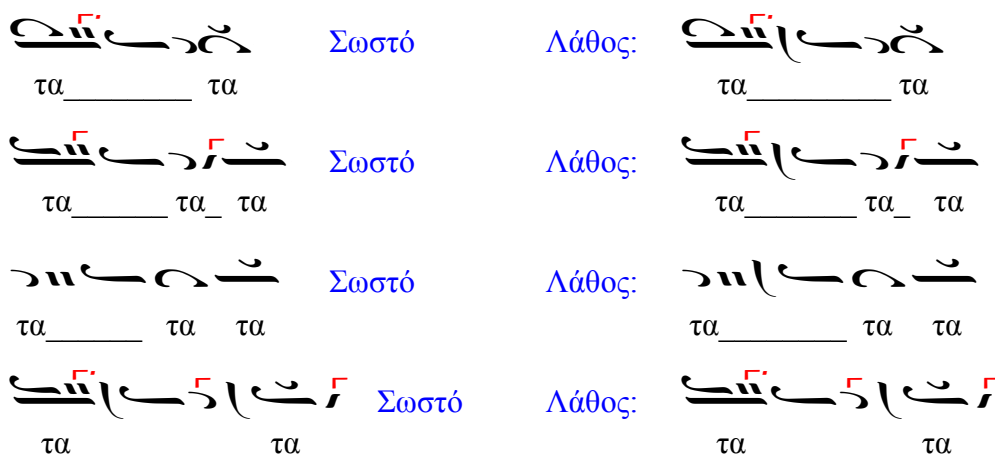
72. Παρομοίως, ὅταν τὸ ἴσον (ἢ τὸ ὀλίγον) μὲ ἀντικένωμα καὶ ἀπλῇ () χρειάζεται να διαρκέση περισσότερο χρόνο, τὸ ἴσον παίρνει βαρεΐα καὶ σύνδεσμο:

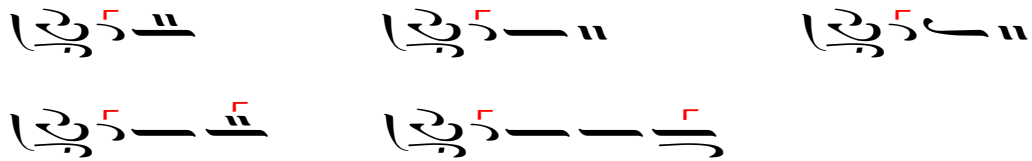
73. Ἀλλὰ στὰ προηγούμενα παραδείγματα, δὲν χρησιμοποιεῖται οὔτε βαρεΐα οὔτε σύνδεσμος ὅταν ὁ κατιὼν χαρακτήρας εἶναι ἑτεροσύλλαβος.

74. Η βαρεΐα δὲν γράφεται πρὶν ἀπὸ τὸ ἴσον ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ συνεχῆς ἐλαφρὸν ἢ πρὶν ἀπὸ ἑτεροσύλλαβο ἴσον.

75. Όταν ένας χαρακτήρας έχει άπλη και αντικένωμα, πρέπει να λάβη βαρεΐα και πεταστή όταν μετά από την έγγοργη απόστροφο υπάρχουν δύο ανιόντες χαρακτήρες (ή ένα ίσον και ένας ανιών χαρακτήρας), των οποίων ο πρώτος δεν επηρεάζεται από γοργόν.

Λόγω αυτού του κανόνα, τα κάτωθι παραδείγματα δεν μπορούν να γραφούν με βαρεΐα και πεταστή (και δεν παίρνουν βαρεΐα):

Ο ίδιος κανόνας ισχύει και για ανιόντες χαρακτήρες:

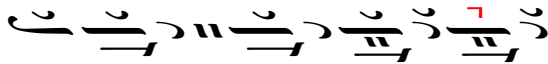

Η έξης θέσις αποτελεί εξαίρεσι αυτού του κανόνα:

Κανόνες για τὸ Ὁμαλόν

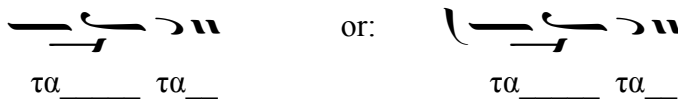
76. Τὸ ὀλίγον μὲ κλάσμα παίρνει ὁμαλόν μόνο ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ ἀπόστροφο καὶ κεντήματα ἢ ἀπὸ κλάσμα.

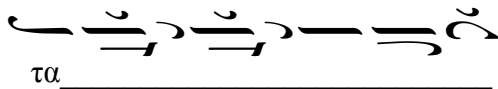
77. Ὅταν τὸ ὀλίγον (ἢ τὸ ἴσον) μὲ κλάσμα ἀκολουθῆται ἀπὸ μόνο μία ἀπόστροφο μὲ κλάσμα, τὸ ὀλίγον γράφεται μὲ ὁμαλόν, ἐκτὸς ἂν δεν χρειαστῇ τραχύτητα ἢ τονισμὸ τὸ ὀλίγον.

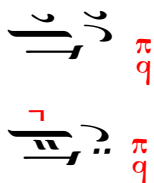
78. Ὅταν ἡ ἀπόστροφος δὲν ἔχῃ κλάσμα, τὸ κλάσμα ἀπὸ τὸ ὀλίγον μπορεῖ νὰ ἀφαιρεθῇ καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ μὲ ἴσον ποὺ συνδέεται μὲ τὸ ὀλίγον καὶ μὲ ὁμαλόν. Μπορεῖ νὰ προηγήται βαρεῖα.

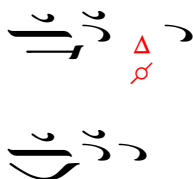
79. Τὸ ὀλίγον μὲ ὁμαλόν μπορεῖ νὰ ἀκολουθῆται καὶ ἀπὸ μόνο μία ἀπόστροφο χωρὶς κλάσμα.

80. Ὅταν ἓνα δίχρονο ὀλίγον ἀκολουθῆται ἀπὸ μόνο μία ἀπόστροφο μὲ κλάσμα ἢ διπλῇ πρὶν ἀπὸ μία μαρτυρία (δηλ. σὲ ἐντελῇ ἢ μερικῇ κατάληξι), τὸ ὀλίγον γράφεται μὲ ὁμαλόν, ἔστω καὶ ἂν ἐκείνη ἢ συλλαβὴ δὲν τονίζεται.

81. Ὅταν δὲν γίνεται κατάληξις μετὰ τὴν ἀπόστροφο, τὸ ὁμαλὸν ἀντικαθίσταται ἀπὸ ψηφιστόν.

82. Ἡ δίχρονη πεταστή δὲν μπορεῖ νὰ γραφῇ πρὶν ἀπὸ μόνο ἓνα κατιόντα χαρακτήρα. Σὲ τέτοια περίπτωσι, ἀντικαθίσταται ἡ πεταστή ἀπὸ ὀλίγον μὲ βαρεῖα καὶ ὁμαλὸν μὲ ἴσον.

αν θρω πως

Λάθος.

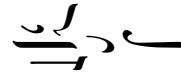
Πρέπει νὰ γραφῇ ὡς ἐξῆς:

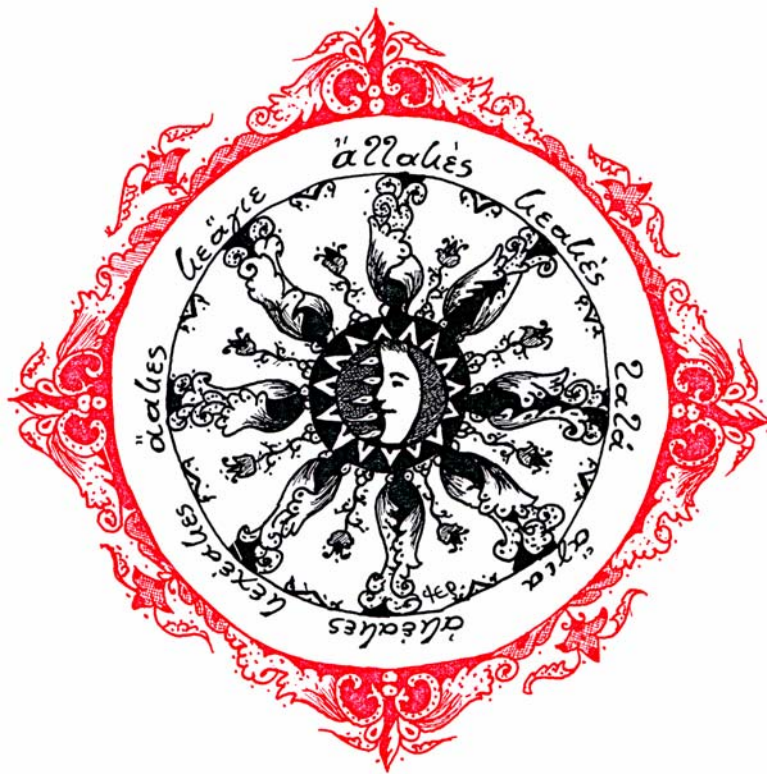
αν

θρω πως

ἢ ὡς ἐξῆς:

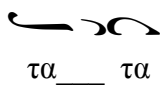

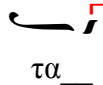
αν θρω πως

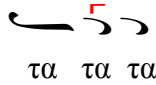

Κανόνες για την Ύπορροή και τὸ Συνεχές Ἐλαφρόν

83. Ἡ ἐπιλογή τῆς ἔγγοργης ὑπορροῆς ἢ τοῦ συνεχοῦς ἐλαφροῦ ἢ δύο ἀποστροφῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς συλλαβές:

τα__ τα

τα__

τα τα τα

84. Ἡ ὑπορροή τίθεται πάνω σὲ ὀλίγον ὅταν ἀκολουθῇ ἴσον (αὐτὸ συμβαίνει σπανίως), ἐκτὸς ἂν συνδέεται μὲ τὸ ἴσον μὲ σύνδεσμο.

85. Ὅταν κεντήματα ἀκολουθοῦν τὴν ὑπορροή, τίθενται πάνω ἀπὸ ὀλίγον ὅταν ἀκολουθῇ κατιῶν χαρακτήρας.

86. Ὅταν ἓνας ἀνιῶν χαρακτήρας χωρὶς κλάσμα ἀκολουθῇ ἀπὸ ἔγγοργη ὑπορροή ἢ ἀπὸ συνεχές ἐλαφρόν, ὁ ἀνιῶν χαρακτήρας πρέπει νὰ εἶναι ὀλίγον μὲ ψηφιστὸν ἢ πεταστή, ἀσχετῶς ἂν τονίζεται ἐκείνη ἢ συλλαβή, καὶ ἀσχετῶς ἂν εἶναι στὴν ἄρσι ἢ στὴν θέσι.

87. Τὸ ψηφιστὸν ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τεθῇ στὴν ἐξῆς θέσι:

88. Ἐπίσης, ἡ πεταστή χρησιμοποιεῖται ἀντὶ ὀλίγου σὲ δίχρονο χαρακτήρα πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπορροή. Ἀλλὰ ὅταν ἡ ὑπορροή ἀκολουθῇ ἀπὸ κατιόντα χαρακτήρα, ἡ πεταστή ἀντικαθίσταται ἀπὸ ὀλίγον μὲ ψηφιστὸν.

 Σωστό

 Λάθος

 Σωστό

 Σωστό

89. Παρομοίως, τῆς ὑπορροῆς μὲ δίγοργον μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἀπόστροφος δὲν μπορεῖ νὰ προηγητῇ πεταστή. Ἀντὶ αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται ὀλίγον μὲ ψηφιστόν.

 Λάθος

 Σωστό

90. Ἕνας χαρακτήρας μὲ κλάσμα μετὰ τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ συνεχὲς ἐλαφρὸν πρέπει νὰ γραφῇ μὲ πεταστή:

91. Ὁ ἀνίων χαρακτήρας ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ὑπορροή μὲ δίγοργον γράφεται ὡς ὀλίγον, ἐκτὸς ἂν ἀκολουθῇ ἀπὸ δίχρονο χαρακτήρα, ὅποτε γράφεται ὡς κεντήματα.

 τα _____ τα

 τα _____ τα

92. Ἡ φθορά τίθεται πάνω ἀπὸ τὴν ὑπορροή ὅταν ἰσχύη γιὰ τὴν πρώτη ἀπόστροφο τῆς ὑπορροῆς (), ἐνῶ τίθεται κάτω ἀπὸ τὴν ὑπορροή ὅταν ἰσχύη γιὰ τὴ δεύτερη ἀπόστροφο ().

93. Ἡ ἔγγοργη ὑπορροή συνήθως ἀκολουθεῖται ἀπὸ κεντήματα καὶ ὄχι ὀλίγον.

94. Ἀλλὰ τὸ ὀλίγον γράφεται ἀντὶ τὰ κεντήματα μετὰ ἀπὸ ἔγγοργη ὑπορροή ὅταν ὁ χαρακτήρας μετὰ τὴν ὑπορροή εἶναι δίχρονος ἢ τρίχρονος ἢ ὅταν ἔχη ἄχρονο χαρακτήρα (ὅπως τὸ ἀντικένωμα) ἢ ὅταν ὑπάρχη ἴσον μετὰ τὸν χαρακτήρα ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ὑπορροή.

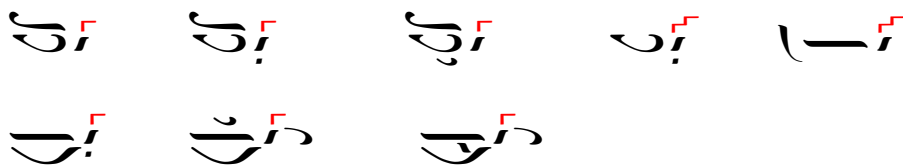

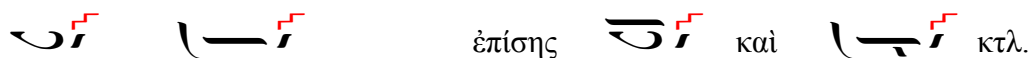
95. Τὸ ψηφιστόν δὲν μπορεῖ νὰ τεθῇ κάτω ἀπὸ τὸ ἴσον ὅταν ἀκολουθῇ ὑπορροή ἢ συνεχὲς ἐλαφρὸν ἐκτὸς ἂν τὸ ἴσον ἔχει τονισμένη συλλαβή:

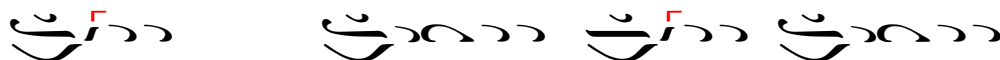
96. Ἀλλὰ ἡ πεταστή καὶ τὸ ψηφιστὸνμποροῦν νὰ γράφονται ὡς ἐξῆς μὲ τὴν ὑπορροή:

97. Ὄταν ἓνας ἀνιὼν χαρακτήρας βρίσκεται πρὶν ἀπὸ ὑπορροή μὲ δίγοργον, πρέπει νὰ γραφῇ ὡς πεταστή ἢ ὡς ὀλίγον μὲ βαρεῖα, ἐκτὸς ἂν ἡ ὑπορροή ἀκολουθῇ ἀπὸ ἀπόστροφο, ὁπότε ὁ ἀνιὼν χαρακτήρας γράφεται μὲ ψηφιστόν (βλέπε κανόνα 89).

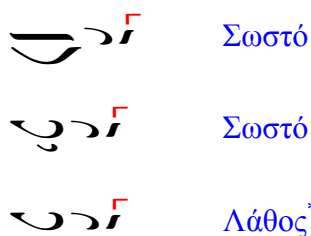
98. Ὄταν ἡ ὑπορροή ἢ τὸ συνεχὲς ἐλαφρὸν προηγῇ ἀπὸ δίχρονο χαρακτήρα καὶ ἀκολουθῇ ἀπὸ κατιόντα χαρακτήρα, ὁ δίχρονος χαρακτήρας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πεταστή, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἔχῃ ψηφιστόν.

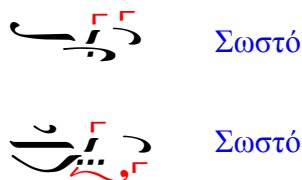
99. Ἡ ὑπορροή ποτὲ δὲν ἔχει ἴδια συλλαβή, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κρατήματα.

100. Ἡ ἀπόστροφος μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ὑπορροή δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ μπροστά της πεταστή, ἐκτὸς ἂν ἡ πεταστή ἔχει κλάσμα.

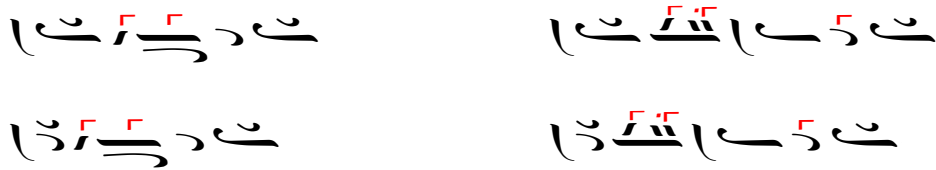

101. Ὄταν ἡ ὑπορροή μὲ ἀπλὴ συνοδεύεται ἀπὸ ἔγγοργη ὁμοσύλλαβη ἀπόστροφο, τὸ ἀντικένωμα πρέπει νὰ τεθῇ κάτω ἀπὸ τὴν ὑπορροή. Ὄταν ὅμως σὲ παρόμοια περίπτωσι ὑπάρχῃ διπλὴ ἢ τριπλὴ κάτω ἀπὸ τὴν ὑπορροή, ἀντὶ τοῦ ἀντικενώματος τίθεται σύνδεσμος.

* Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ ὅμως, συχνὰ ἔγραφε αὐτὴ τὴ θέσι μὲ μονόχρονη πεταστή.

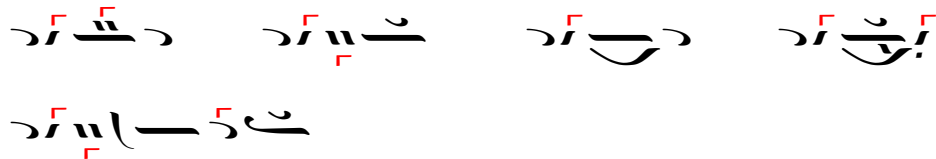
102. Ἦσον ἢ ἀπόστροφος με κλάσμα ἀκολουθούμενα ἀπὸ ἔγγοργη ὑπορροή παίρνουν μπροστά τους βαρεῖα στὴν περίπτωσι τῆς ἐξῆς καταληκτικῆς γραμμῆς.

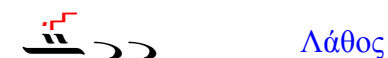
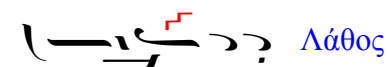
103. Ἡ βαρεῖα δὲν τίθεται πρὶν ἀπὸ μονόχρονη ἀπόστροφο ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ ὑπορροή. Ἡ μοναδικὴ ἐξαίρεσις αὐτοῦ τοῦ κανόνα εἶναι ἡ ἐξῆς θέσις τῆς παπαδικῆς:

Καὶ ὁμως, οἱ ἐξῆς παρόμοιες θέσεις δὲν γράφονται με βαρεῖα πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόστροφο:

104. Δύο κατιόντες ὁμοσύλλαβοι χαρακτῆρες ποὺ ἐκτελοῦνται γρήγορα (εἴτε λόγῳ τῆς παρουσίας διγόργου εἴτε λόγῳ τῆς γρήγορης χρονικῆς ἀγωγῆς) δὲν γράφονται ὡς δύο ἀπόστροφοι ἀλλὰ ὡς ὑπορροή.

105. Ἡ διάρκεια τῆς ὑπορροῆς ἐπεκτείνεται με τὴν ἀπλῇ, τὴν διπλῇ, ἢ τὴν τριπλῇ. Ἡ ὑπορροή γράφεται με κλάσμα μόνο ὅταν ἔχη καὶ πεταστὴ ἢ ψηφιστόν.

Ένας που μαθαίνει την ὀρθογραφία τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς ὀφείλει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὅτι μερικὰ βιβλία Βυζαντινῆς μουσικῆς ἔχουν ὀρθογραφικὰ λάθη. Γιὰ παράδειγμα, ἀναφέρονται οἱ ἐξῆς ἐκδόσεις μὲ λάθη:

Βιβλία μὲ ἐλάχιστο σεβασμὸ πρὸς τοὺς κανόνες ὀρθογραφίας:

Ἱερὰ Ὑμνωδία, Ἰωάννου Σακελλαρίδη, Ἀθῆναι, 1914 (καὶ Brookline, 1956).

Βιβλία μὲ πολλὰ ὀρθογραφικὰ λάθη:

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Ἑβδομάς, Πεντηκοστάριον, Γεωργίου Ραιδεστηνοῦ, 1884, 1886.

Βιβλία μὲ μερικὰ ὀρθογραφικὰ λάθη:

Μουσικὸς Πανδέκτης, ἔκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «ΖΩΗ», Ἀθῆναι, 8 Τόμοι.

Νέα Μουσικὴ Συλλογὴ, Νέα Μουσικὴ Κυψέλη, Ἀθανασίου Καραμάνη, Θεσσαλονίκη, 8 Τόμοι, 1955-2003.

Βιβλία μὲ λίγα ὀρθογραφικὰ λάθη:

Μουσικὸν Τριώδιον, Θρασυβούλου Στανίτσα, Ἀθῆναι, 1969.

Μουσικὸς Θησαυρὸς τῆς Λειτουργίας, Νεκταρίου Μοναχοῦ, Ἁγιον Ὄρος, 1931, 2 Τόμοι.

Ἀναστασιματάριον, ἔκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «ΖΩΗ», Ἀθῆναι, 2002.

Τὰ πιὸ ἔγκυρα βιβλία μὲ τέλεια ὀρθογραφία εἶναι ἐκεῖνα ποὺ περιέχουν αὐτούσια κείμενα ποὺ ἔγραψαν οἱ Τρεῖς Διδάσκαλοι καὶ οἱ ἄμεσοι μαθητές τους. Ὡς παράδειγμα, παραθέτουμε τὸν ἐξῆς μικρὸ κατάλογο. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ βιβλία ἔχουν ἐπανεκδοθεῖ πρόσφατα. Ὑπάρχουν πληροφορίες ποῦ πουλιοῦνται στό:

<http://www.stanthonysmonastery.org/music/ByzBooks.pdf>

Νέον Ἀναστασιματάριον, Πέτρου Ἐφεσίου, 1820.

Ταμεῖον Ἀνθολογίας, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, 1824.

Εἰρμολόγιον τῶν Καταβασιῶν Πέτρου Πελοποννησίου καὶ Πέτρου Βυζαντίου, 1825.

Συλλογὴ Ἱδιομέλων καὶ Ἀπολυτικίων, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, 1831.

Ἀναστασιματάριον Νέον, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, 1832.

Εἰρμολόγιον Καλοφωνικόν, διορθωθὲν παρὰ Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, 1835.

Μουσικὴ Πανδέκτη (ὄχι Μουσικὸς Πανδέκτης), Ἰωάννου Λαμπαδαρίου καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου, 4 Τόμοι, 1850-1851. (ἡ "παπαδική" τοῦ Γρηγορίου Πρωτοψάλτου)

Αὐτὴ ἡ συλλογὴ κανόνων ὀρθογραφίας μαζεύτηκε ἀπὸ τὸν Ἱερομόναχο Ἐφραίμ, καὶ βρίσκεται στὸ ἱντερνετ στὰ ἀγγλικά στὸ:

<http://www.stanthonysmonastery.org/music/ByzOrthography.pdf> καὶ στὰ ἑλληνικά στὸ:

<http://www.stanthonysmonastery.org/music/ByzOrthographyGreek.pdf>

Ἐὰν παρατηρήσετε κανένα λάθος ἢ ἔχετε κάτι νὰ προσθέσετε, σᾶς παρακαλοῦμε νὰ ἐπικοινωνήσετε μαζί μας στὸ ἐξῆς email: byzmusic@yahoo.com

Οἱ χαρακτηῖρες βυζαντινῆς μουσικῆς γράφτηκαν μὲ τὴ δική μας γραμματοσειρὰ ποὺ μπορεῖτε νὰ κατεβάσετε δωρεὰν ἀπὸ τὴν ἱστοσελίδα μας στὸ:

<http://www.stanthonysmonastery.org/music/ByzMusicFonts.html>

* * *

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ κανόνες ὀρθογραφίας (ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κανόνες 2ε, 6, 12, 13, 19, 43, 44, 50, 51, 64, 68, 75, 103, καὶ 104, τοὺς ὁποίους συμπεράναμε ἀπὸ προσωπικὲς παρατηρήσεις) συλλέχθηκαν ἀπὸ τὰ ἐξῆς βιβλία:

Ἀνατολικιώτου, Διονυσίου Μπιλάλη, *Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ καὶ ἡ Συμβολὴ του εἰς τὴν Μουσικὴν Μεταρρύθμισιν τοῦ 1814*, Ἀθήνα, 2003.

Κηλτζανίδου, Παναγιώτου, *Μεθοδικὴ Διδασκαλία τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς*, Κωνσταντινούπολις, 1881.

Κυριαζίδου, Ἀγαθαγγέλου, *Αἱ Δύο Μέλισσαι*, Τόμος Β', Κωνσταντινούπολις, 1906.

Οἰκονόμου, Χαραλάμπους, *Βυζαντινῆς Μουσικῆς Χορδὴ - Θεωρητικόν*, Ἐν Ἱερᾷ Μητροπόλει Πάφου-Κύπρου, 1940.

Πανᾶ, Κωνσταντίνου Ι., *Θεωρία, Μέθοδος καὶ Ὄρθογραφία τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Ἀθῆναι, ἔκδοσις πρώτη, 1970.

Παναγιωτοπούλου, Δημητρίου, *Θεωρία καὶ Πρᾶξεις τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Ἀδελφότης Θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ», Ἀθῆναι, ἔκδοσις τετάρτη, 1986.

Φωκαέως, Θεοδώρου Παπαπαράσχου, *Κρητὶς τοῦ Θεωρητικοῦ καὶ Πρακτικοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Κωνσταντινούπολις, 1842.

Χατζηθεοδώρου, Γεωργίου, *Θεωρητικόν Βυζαντινῆς Μουσικῆς - Μέρος Δεύτερον*, Ἐκδόσεις Πολυχρονάκη, Κρήτη, 2004.

Ψάχου, Σπύρου Χ., *Ἡ Θεωρία τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς στὴν Πράξη*, Ἀθήνα, Β' ἔκδοσις, 2002.